

ЗАГОРОДНІЙ
Анатолій Глібович —
академік НАН України,
президент Національної
академії наук України

АКАДЕМІЯ В ЧАС ВИПРОБУВАНЬ: ПІДСУМКИ 2025 РОКУ ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Звітна доповідь на сесії Загальних зборів НАН України 23 квітня 2026 року

Шановні колеги!

Останні роки кардинально змінили контекст, у якому працює українська наука. Сьогодні її роль полягає не лише в досягнутих результатах, а й у впливі на обороноздатність держави, економіку та якість управлінських рішень.

2025 рік посилив цей запит. Перед Академією постали складні завдання — з вищими вимогами до змісту роботи, швидкості реагування та взаємодії з державою, сектором безпеки і оборони, економікою та міжнародними партнерами.

Одним із ключових пріоритетів стало наукове забезпечення обороноздатності держави, яке в нашій Академії реалізовується насамперед через Цільову програму оборонних досліджень. У 2025 р. в її межах 40 наукових установ дев'яти відділень НАН України виконували 59 робіт, з яких 21 завершено. Результати охоплюють широкий спектр напрямів — від безпілотних систем і штучного інтелекту до нових матеріалів, засобів захисту і медичних рішень — і формують цілісний контур підтримки сектору безпеки і оборони.

У галузі безпілотних систем і протидії їм створено математичні та програмно-технічні засоби для застосування роїв БПЛА, розроблено методи виявлення, класифікації та ураження цілей на основі технологій штучного інтелекту. Одночасно формуються інтегровані інформаційні платформи, які об'єднують дані з різних джерел у єдиний простір і підвищують швидкість ухвалення рішень. Окремо розвивається напрям автоматичного розпізнавання повітряних цілей за радіолокаційними сигналами — це дає змогу ідентифікувати безпілотники в режимі реального часу. Розроблено засоби електромагнітної протидії ударним FPV-дронам, зокрема комплекси радіоелектронної боротьби, що створюють широкосмугові завади в каналах керу-

вання. Паралельно триває розроблення рішень для перехоплення та ураження повітряних цілей, включно з технологіями багаторазових дронів-перехоплювачів.

Триває активна робота зі створення нових матеріалів і компонентів для безпілотних та інших військових систем. Йдеться, зокрема, про композити для 3D-друку, які забезпечують підвищення міцності, зменшення маси та помітності конструкцій. Створено багат шарові покриття, що знижують помітність техніки у радіолокаційному, інфрачервоному та видимому діапазонах, а також матеріали з керованими електромагнітними властивостями і рішення для теплового маскуванню.

У галузі ракетної техніки створено методичні та програмні засоби для оцінювання міцності елементів, нові конструкційні рішення для підвищення надійності, а також технології виготовлення вузлів двигунів із застосуванням жароміцних матеріалів. Розроблено і випробувано експериментальні моделі двигунів для безпілотних систем, досліджено процеси горіння палива та газодинаміку. В авіації впроваджено технології ремонту і відновлення критичних елементів двигунів і методи їх діагностики.

Триває розроблення технологій виробництва ракетних палив, порохів та матеріалів для підвищення ефективності боєприпасів. Натепер розроблено нові конструкції їхніх елементів, зокрема корпусів для безпілотних систем. Загалом ці результати формують основу для створення ефективних систем захисту і протидії.

Паралельно йде пошук інженерних рішень для підвищення безпеки — нових підходів до проектування захисних конструкцій і спеціального обладнання. Частину цих рішень уже використовують у практиці силових структур.

Важливим напрямом є розмінування і відновлення територій. Створено технології дистанційного виявлення мін і нерозірваних боєприпасів із використанням безпілотних систем, які дозволяють значно знизити ризики для людей. Розроблено моделі оцінки забруднення ґрунтів, що вкрай потрібно для подальшого відновлення територій.

Окремий блок — військова медицина. Створено роботизовані платформи для евакуації поранених, цифрові інструменти реабілітації, біотехнологічні засоби для зупинки кровотечі та лікування ран, а також нові методи діагностики посттравматичних станів.

Тривають спільні дослідження з військовими установами щодо технологій і матеріалів протівника, що підвищує ефективність протидії сучасним загрозам.

Понад 60 установ Академії представили свої розробки під час спеціалізованої виставки до Дня науки, що сприяло їх практичному впровадженню та взаємодії із замовниками.

Загалом роль програми оборонних досліджень зростає: розширюється коло залучених установ, збільшується кількість прикладних результатів та їх впровадженнь.

Вагомі результати отримано й у фундаментальних дослідженнях, які визначають довгострокову наукову й технологічну спроможність держави.

Дослідження розвивалися в руслі світових трендів — від квантових матеріалів і квантових технологій до штучного інтелекту, наук про життя, довкілля та цифрового збереження культурної спадщини.

Математики розвинули підходи до опису складних нелінійних процесів, зокрема хвильових явищ у середовищах зі змінними властивостями, асимптотичної поведінки розв'язків нелінійних рівнянь, а також створили моделі біомедичних процесів для визначення оптимальних режимів терапії. Ці результати формують сучасну теоретичну основу для застосувань у фізиці, техніці й медицині.

Інформатики розробили алгоритми високопродуктивних обчислень для сучасних багато процесорних і графічних архітектур, системи захищеної цифрової автентифікації та нові підходи до оброблення супутникових даних і геоінформаційного моделювання. Цифрові технології використовують і для збереження культурної спадщини — реалізовано міжнародний проект з оцифрування унікальних аудіоархівів і їх інтеграції у світовий інформаційний простір.

Механіки запропонували нові підходи до опису міцності та деформування нових конструкційних матеріалів і виробів з них. Зокрема, сформульовано узагальнений критерій утомної міцності твердопаливних ракетних двигунів, що враховує одночасну дію механічних і термічних чинників руйнування. Розроблено моделі нелінійного деформування композитних структур і градієнтні підходи з урахуванням мікроструктури матеріалів. Це дає змогу точніше оцінити ризики руйнування і прогнозувати довговічність складних технічних систем.

Фізики отримали результати світового рівня, зокрема експериментально продемонстрували можливість детектування надмалих атомних зміщень аттометрового масштабу (10^{-18} м) в твердих тілах, що відкриває нові можливості для нанофізики та оптоелектроніки. Виявлено невідомі раніше ефекти у високоенергетичних ядерних зіткненнях. Їх і дотепер не пояснили відомі теоретичні моделі фізики елементарних частинок, що свідчить про нові особливості процесів в умовах сильних взаємодій. Передбачено нові явища у нелінійній електродинаміці надпровідників, а також запропоновано підхід, що істотно прискорює квантові алгоритми.

Матеріалознавці отримали результати, що розширюють можливості створення матеріалів із заданими властивостями. Зокрема, синтезовано монокристали оптичної якості нових напівпровідникових сполук, перспективних для фотовольтаїки та оптоелектроніки. Розроблено теоретичні моделі процесів у плазмі та міжфазних структурах, що є важливими для діагностики й керування властивостями матеріалів. Визначено також підходи до створення оптичної кераміки лазерної якості з характеристиками на рівні монокристалів.

У галузі наук про Землю та довкілля сформовано цифрові бази геофізичних даних для аналізу магнітного поля Землі, розвинуто моделі атмосферних і гідрологічних процесів, досліджено явища в іоносфері. Важливим напрямом стало вивчення природних ризиків, зокрема розроблення підходів до короткострокового прогнозування землетрусів.

Особливе значення мають результати, пов'язані з дослідженням наслідків масштабних техногенних і природних впливів. Зокрема, проаналізовано довготривалі екологічні наслідки руйнування гідротехнічних споруд на Дніпрі та Дністрі, що впливають на стан водних екосистем і екологічну безпеку регіонів.

Енергетики розвинули підходи до моделювання роботи Об'єднаної енергосистеми та балансування енергетичних ринків, що створює основу для їх подальшої інтеграції в Європейський енергетичний простір.

Триває успішна наукова діяльність, спрямована на підтримку ядерно-енергетичного сектору. Зокрема, це забезпечення матеріалознавчого супроводу безпечної експлуатації корпусів реакторів, а також розроблення алгоритмів і програмного забезпечення для систем радіаційного моніторингу та контролю об'єктів ядерно-паливного циклу.

Хіміки створили високоефективні каталізатори для перероблення вуглеводнів із використанням вуглекислого газу, сорбційні матеріали для очищення вод від токсичних і радіоактивних компонентів, технології перероблення літій-іонних акумуляторів, а також нові органічні сполуки з поліпшеними фармакологічними властивостями.

У галузі наук про життя розроблено біосумісні матеріали з бактерицидною та протипухлинною дією, досліджено механізми їх взаємодії з тканинами, нові підходи до терапії нейродегенеративних захворювань. Зокрема, отримано результати, що відкривають нові можливості для корекції порушень серцевої діяльності і дослідження механізмів рухової активності людини. Виявлено також нові форми біорізноманіття (наприклад, комах-запилювачів) та зроблено вагомий внесок у формування міжнародних баз даних у цій галузі.

Поряд із результатами фундаментальних досліджень установи Академії у 2025 р. отримали прикладні результати, спрямовані на розв'язання ключових завдань держави.

Розроблено рішення для роботи енергосистеми в умовах пошкоджень і дефіциту потужностей, зокрема моделі балансування електро-

мереж у разі часткового або повного знеструмлення вузлів.

Створено технології використання місцевих ресурсів для генерації енергії та відповідне обладнання, зокрема установки піролізу-газифікації біомаси і технології перероблення відходів у рідинні вуглеводні. Знаходять практичне застосування промислові рішення з підвищення ефективності біогазових електростанцій. Зокрема, розроблено і впроваджено технічне рішення щодо переведення котлів цукрових заводів на паливо з відходів біомаси, що дало змогу замінити понад 750 млн м³ газу, зменшити викиди в атмосферу та отримати економічний ефект у розмірі понад 12 млрд грн завдяки заміщенню природного газу альтернативним паливом.

Окремі розробки було спрямовано на підвищення надійності енергетичного обладнання, зокрема оцінку ресурсу та тріщиностійкості елементів газотурбінних двигунів.

Створено комплексні технології моніторингу та очищення води, зокрема мобільні системи оперативного визначення токсичних елементів без попередньої підготовки проб, а також мінілабораторії для біотестування водних об'єктів.

Розроблено нові сорбційні матеріали та плазмохімічні методи очищення води, здатні ефективно видаляти важкі метали, нітрати та нафтові забруднення.

Отримано важливі результати щодо оцінки стану ґрунтів і водних ресурсів у регіонах, що постраждали від бойових дій, а також визначено можливості використання підземних вод та керування поверхневим стоком для водозабезпечення територій після втрати Каховського водосховища. Запропоновано підходи до моніторингу підземних вод у Чорнобильській зоні та контролю впливу радіаційно небезпечних об'єктів.

Запропоновано сучасні методики проектування підземних споруд подвійного призначення, зокрема укриттів, із застосуванням комбінованих систем зміцнення й гідроізоляції. Рішення враховують складні геологічні умови та забезпечують підвищення безпеки населення.

Розроблено нові підходи до оцінювання сейсмічної безпеки, їх покладено в основу оновлених державних будівельних норм.

Створено широкий спектр нових матеріалів і технологій, що зменшують залежність від імпорту та відкривають можливості для розвитку власного виробництва: нові полімерні композити та адгезиви для з'єднання різнорідних матеріалів; керамічні та композиційні матеріали для роботи в екстремальних умовах; технології отримання високочистого графіту для акумуляторів; матеріали з керованими електромагнітними властивостями; високоєфективні каталізатори для хімічної промисловості.

Окремий напрям — виробництво вуглець-вуглецевих композиційних матеріалів за замкнутим циклом, що підвищує технологічну автономність у стратегічно важливих сферах.

Створено нові матеріали і технології для медицини — системи контрольованого вивільнення лікарських препаратів і біосумісні гідрогелеві імпланти, прилади для підвищення ефективності лікування, зокрема термоелектричні системи для контрольованої гіпотермії в офтальмології.

Триває впровадження біотехнологічних рішень, зокрема методів отримання активних білків для медичного застосування, а також наноматеріалів для таргетної доставки лікарських засобів.

Розроблено нові кровоспинні засоби, наприклад рекомбінантний активатор зсідання крові, отриманий у рослинних системах експресії, що вже показав високу ефективність і може бути масштабований для використання у хірургії та в польових умовах.

У сфері кібербезпеки розроблено засоби захисту інформації від імпульсних завад і витоків даних, програмно-апаратні рішення для контролю криптографічних систем та методики збору й аналізу даних про кіберінциденти, які вже застосовують на державному рівні.

Створено нові сорти ультрасильної пшениці «Унція» і «Світ хліба» з вмістом білка понад 16 % і передано їх на державну реєстрацію. До сортовипробування подано ще п'ять нових сортів злакових із потенціалом урожайності понад 12 т/га та поліпшеними якісними характеристиками зерна. На українському ринку вже

впроваджуються функціональні цільнозернові продукти на їх основі.

Економісти отримали результати, що безпосередньо працюють на макрофінансову стійкість держави та функціонування економіки у воєнних умовах. Оцінено перерозподіл фінансових ресурсів через банківську систему, запропоновано підходи до забезпечення стійкості публічних фінансів, удосконалення боргової політики та розширення можливостей кредитної підтримки економіки. Розроблено динамічну модель резильєнтності людського капіталу, яка формує основу для політики зайнятості та підтримки вразливих груп.

Важливі результати отримано в дослідженнях суспільної стійкості та ідентичності. Завершено міждисциплінарний проект щодо солідарності українського суспільства під час війни та збереження цього потенціалу в повоєнний період. Визначено чинники соціальних напружень і запропоновано підходи до запобігання їм. Продовжено системне вивчення змін у цінностях, дослідження міграційних процесів, медіаспоживання та соціально-економічних очікувань.

Історики й політологи значно просунулися у вивченні історичної пам'яті та протидії російським ідеологічним нарративам. Підготовлено нові фундаментальні видання з історії України, зокрема щодо сучасної війни, міжнародно-правових питань і діяльності сил безпеки. Опубліковано праці про політику пам'яті, міжнародну підтримку України та природу цієї війни як конфлікту ідентичностей і цінностей. Ці дослідження прямо працюють на зміцнення національної єдності та протидію дезінформації.

Правники зосередилися на оновленні законодавства в умовах війни, відбудови та євроінтеграції. Запропоновано комплексні наукові підходи до розвитку цивільного, кримінального, трудового, екологічного та безпекового права, а також законодавства у сфері науки. Здійснено оцінку впливу правових чинників на розвиток економіки України в умовах війни та повоєнного відновлення. Сформульовано засади модернізації правової системи відповід-

но до Закону України «Про правотворчу діяльність» і вимог ЄС — від відновлення територій і реформи місцевого самоврядування до цифровізації правосуддя і підвищення ефективності безпекового регулювання.

Мовознавці, літературознавці та мистецтвознавці забезпечили розвиток фундаментальних академічних проєктів — видано нові томи «Історії української літератури» і «Словника української мови», фундаментальне двотомне видання «Українська літературна мова кінця ХХ — першої чверті ХХІ ст.: стан і тенденції розвитку» та енциклопедичний словник «Мовна політика і мовне планування», зібрано й збережено живі свідчення про війну. У взаємодії з органами влади триває робота над удосконаленням мовної політики — від утвердження державної мови та правопису до деколонізації публічного простору й урахування європейського досвіду забезпечення мовних прав.

У 2025 р. Академія зберігала ключову роль у науково-експертному супроводі державної політики: підготовлено понад 1800 аналітичних і прогнозних матеріалів, експертних висновків і рекомендацій для органів влади. Ці напрацювання використано під час підготовки Стратегії зайнятості населення України до 2030 року, концептуальних засад Стратегії економічної безпеки, програм регіонального розвитку та зміцнення фінансової стійкості громад, а також у роботі Міністерства оборони України.

Науковці брали участь у роботі експертних і консультативних органів при вищих органах влади, готували пропозиції до законодавства у сферах безпеки, правосуддя, соціальної та економічної політики, цифровізації та євроінтеграції. Підготовлено пропозиції щодо управління біоресурсами, охорони довкілля та імплементації європейського екологічного законодавства.

Академія забезпечувала науково-технічний супровід робіт для провідних підприємств — КБ «Південне», АТ «Івченко-Прогрес», АТ «Антонов», АТ «НАЕК «Енергоатом», підприємств вугільної галузі та енергетичного сектору. Проведено експертизи ядерних і радіоактивних

матеріалів, роботи з дозиметричної паспортизації, підготовлено пропозиції щодо кліматичної політики та поводження з радіоактивними відходами.

Значну роль у 2025 р. відіграла внутрішньоакадемічна координація досліджень — через діяльність наукових, координаційних і міжвідомчих рад, комісій, комітетів, а також проведення конференцій, семінарів і спеціалізованих наукових обговорень. Зокрема, Координаційна наукова рада НАН України з питань штучного інтелекту підготувала Основи стратегії розвитку і застосування штучного інтелекту в НАН України, що визначають нову модель розвитку штучного інтелекту в Академії та посилюють її спроможність створювати рішення для оборони, безпеки і відновлення країни.

Координаційна наукова рада НАН України з питань квантових матеріалів і квантових технологій підготувала аналітичний висновок щодо створення в Україні однофотонних детекторів і забезпечила координацію наукових заходів з квантової тематики. Національний комітет України з теоретичної та прикладної механіки координував дослідження в цій галузі та забезпечував науковий і науково-інформаційний супровід важливих інфраструктурних об'єктів, зокрема оцінку стану мосту імені Є.О. Патона.

Важливою залишалася співпраця з національними галузевими академіями наук. Наприкінці 2025 р. завершено спільні програми діяльності і вже розпочато виконання нових — із фокусом на міждисциплінарні дослідження та вирішення актуальних завдань держави.

Розширюється взаємодія з університетами та інноваційними структурами. Укладено нові угоди про співпрацю з провідними закладами вищої освіти, зокрема Харківським національним університетом імені В.Н. Каразіна та Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Розвивається інноваційна платформа «Academ.City», яка об'єднує науку, освіту, бізнес і владу та вже налічує понад 200 учасників. У

межах стартап-школи проведено навчальні програми, хакатони та інкубаційні ініціативи, що дало змогу підтримати понад 120 інноваційних команд.

Розширюється також мережа спільних лабораторій і кафедр установ НАН України та університетів, що сприяє залученню молоді до досліджень і практичної роботи.

Міжнародна взаємодія залишалася одним із ключових напрямів діяльності Академії: попри війну збережено сталі партнерства, активну присутність українських учених у світі та розширено співпрацю, яка сприяє розвитку досліджень і модернізації інфраструктури.

Серед ключових подій — семінар «Зміцнення науково-інноваційної системи України» у Цюриху, засідання українсько-німецької робочої групи та тристороння зустріч Україна—Польща—Німеччина у Варшаві. За їх підсумками визначено напрями поглиблення співпраці, розвитку спільних проектів і підтримки українських науковців у процесі відновлення.

Розширено участь у програмі «Горизонт Європа», а також в ініціативах LUCE і Twinning, що супроводжується проведенням інформаційних і навчальних заходів для підвищення якості заявок і розширення участі установ Академії в конкурсах.

Розпочато проект RIFF у межах «Горизонт Європа», спрямований на модернізацію дослідницької інфраструктури та інтеграцію до Європейського дослідницького простору. Триває співпраця з DESY у Гамбурзі та розвиток експериментальної лінії MAVKA на синхротроні SOLARIS у Польщі.

Підписано Меморандум щодо майбутнього колайдера у CERN, що відкриває нові можливості для участі українських науковців у дослідженнях високих енергій. Засідання Комітету Україна—CERN у Женеві визначило подальші напрями участі наших науковців у міжнародних експериментах.

Установи Академії беруть участь у низці стратегічних міжнародних проектів: BLOOM — щодо критично важливих матеріалів, AGILE — щодо стійкості інфраструктури, GUARDIANS — щодо раннього попе-

редження ядерних ризиків, PHAROS — щодо морських екосистем. Триває співпраця у сфері ядерної безпеки, зокрема в межах програм Великої Британії, проекту EWALD та ініціатив МАГАТЕ.

Активізовано двосторонню співпрацю, передусім із Німеччиною, Польщею та Словаччиною. Реалізуються проекти OncoRay, GreenEPS і EMBRACE. Відновлено спільні українсько-словацькі дослідження. З Польською академією наук виконується 38 спільних проєктів, а 21 молодий дослідник пройшов стажування в межах програми підтримки академічної мобільності.

Розвивається співпраця з ЮНЕСКО: розпочато реалізацію Плану дій з відновлення наукового сектору України, триває робота у сфері безпеки науковців, розвитку біосферних резерватів і сталого розвитку. Окремо відзначу реалізацію ініціативи НАН України щодо запровадження ЮНЕСКО Міжнародного дня залучення до науки заради сталого розвитку (27 листопада).

Загалом у 2025 р. Академія не лише зберегла, а й розширила міжнародне партнерство, посилила свою участь у спільних проєктах і програмах, поглибила інтеграцію української науки до європейського і світового простору. Це створює основу для модернізації науки і відновлення держави.

Минулого року завершено п'ятирічну програму розвитку науково-видавничого комплексу НАН України та розпочато нову, на 2026—2030 рр., орієнтовану на цифровізацію і відкриту науку. У 2025 р. в установах Академії видано 314 наукових книг (з них 224 монографії) та 269 навчальних і науково-популярних видань; тривала робота над академічними багатотомниками та видавничими проєктами, зокрема серіями «Наукова книга», «Українська наукова книга іноземною мовою», «Наукова книга. Молоді вчені» та «Наука для всіх». Сьогодні Академія є співзасновником 279 наукових періодичних видань, з яких 64 внесено до наукометричних баз Web of Science і Scopus; розширюється їх представлення у міжнародних базах і доступ у відкритому форматі.

Шановні колеги!

Попри всі досягнуті результати, Академія працює в умовах серйозних викликів.

Минулої зими десятки наших установ зіткнулися з однією з найгостріших проблем — масштабними пошкодженнями мереж тепло- і водопостачання та водовідведення. Йдеться про аварійні ситуації, відновлення після яких потребує мільйонних витрат, непосильних для самих установ. У прифронтових регіонах ситуація ще складніша: зруйновано енергетичну та опалювальну інфраструктуру, що ставить під загрозу проведення досліджень, збереження обладнання і здоров'я працівників. Очевидно, що тут потрібні не точкові ремонти, а системні рішення — термомодернізація, підвищення енергоефективності і стійкості установ.

Не менш гострим залишається питання фінансування. У 2025 р. фінансування НАН України становило понад 6 млрд грн і лише незначно зросло. Цих коштів недостатньо для розвитку: основна їх частина спрямовується на заробітну плату і поточне функціонування, тоді як оновлення обладнання і інфраструктури фактично обмежене.

Водночас змінюється сама модель фінансування. Дедалі більшого значення набувають результати державної атестації. У 2024—2025 рр. її пройшли 150 установ НАН України: 44 з них віднесено до групи «А», 50 — до групи «Б», 42 — до групи «В» і 14 — до групи «Г».

І це вже не формальність: від 2026 р. результати атестації прямо впливають і на обсяги фінансування, і на рівень оплати праці. За результатами державної атестації установи Академії отримують додаткове фінансування в обсязі понад 900 млн грн. Ці кошти підуть як на підтримку науковців з найкращих наукових підрозділів, так і на розвиток установ та їхньої інфраструктури. Це безумовно позитивний результат атестації.

Разом з тим ми маємо прямо сказати: проведення атестації викликало обґрунтовані зауваження. Нова методика була запроваджена без належної апробації, не враховувала специфіку діяльності установ, зокрема соціогуманітарних, а також роботу в інтересах оборони

й експертну діяльність. Зауваження Академії залишилися без належної реакції. Ми й надалі наполягатимемо на вдосконаленні системи державної атестації.

Водночас зробити висновки мають і самі установи, насамперед ті, що віднесені до груп «В» і «Г». Потрібні конкретні кроки: підвищення якості результатів, розширення міжнародної активності, посилення прикладної віддачі. В нових умовах це питання не лише розвитку, а й збереження установ, тобто їхнього майбутнього існування. Зараз Президія НАН України працює над питанням вдосконалення структури Академії з урахуванням результатів атестації. І одна з новацій, передбачених відповідною постановою Кабінету Міністрів України, це окремі тарифні сітки посадових окладів для працівників інститутів різних категорій. Президія НАН України вже ухвалила відповідну постанову.

Складною залишається і кадрова ситуація. Загальна чисельність працівників Академії скоротилася до близько 24 тис. осіб (маємо скорочення на 2 % за минулий рік і майже на 12 % за п'ять років), із них понад 13 тис. — науковці. Триває відтік кадрів, обмеженим залишається оновлення складу.

Особливо тривожним є скорочення чисельності молодих науковців: зараз їх частка становить близько 10 %, а за п'ять років чисельність зменшилася більш ніж на третину. Станом на кінець 2025 р. маємо лише 1309 осіб.

Водночас є й позитивні сигнали. У 2025 р. виконано 74 грантові проекти молодих учених із загальним фінансуванням понад 50 млн грн, розширено підтримку індивідуальних досліджень. Зросла кількість докторських захистів — 66 проти 37 у 2023 р., стабілізується і кількість захистів PhD. Притік молоді став дещо меншим, але водночас скоротилася і кількість їх звільнень.

Шановні колеги!

У 2026 рік Академія увійшла з оновленим складом Президії і, по суті, розпочала новий етап своєї роботи. Йдеться не лише про кадрове оновлення, а й про новий рівень відпові-

дальності — за посилення ролі науки в умовах війни, повоєнного відновлення і довгострокового розвитку держави.

У найближчий період зусилля мають бути зосереджені на напрямках, що мають пряме значення для оборони, стійкості та відновлення країни: енергетиці і критичній інфраструктурі, нових матеріалах, цифрових технологіях, аграрній тематиці, екологічній безпеці, медичних і реабілітаційних рішеннях, розвитку правової системи, а також на розробках для сектору безпеки і оборони.

Ключове завдання — не лише отримання результатів, а й їх швидке впровадження. Потрібно послідовно посилювати взаємодію з державою, громадами, бізнесом і виробництвом, розвивати трансфер технологій і механізми комерціалізації, щоб наукові розробки ставали реальними рішеннями для країни. Вкрай важливо, щоб кожен новий науковий результат знаходив своє застосування. І якщо для фундаментальних досліджень це може бути використання в подальших наукових дослідженнях високого рівня (за умови їхньої безумовної актуальності і належності до проривних досліджень, визнаних міжнародною науковою спільнотою) чи впровадження в навчальний процес, то для цілеспрямованих фундаментальних досліджень та прикладних розробок це має бути безпосереднє використання результатів державою, громадами, виробництвом чи бізнесом. Ми маємо рішуче відмовитися від практики започаткування нових науково-дослідних робіт, не маючи на увазі конкретне застосування. На жаль, сьогодні це далеко не так. Ми не можемо більше провадити дослідження, не затребувані ні наукою, ні суспільством.

Окремий пріоритет — концентрація ресурсів. Подальший розвиток не може ґрунтуватися на рівномірній підтримці всіх напрямів. Потрібно зосереджувати зусилля там, де йдеться про критичні технології, — на обороноздатності, енергонезалежності, технологічному суверенітеті і модернізації держави.

Важливе завдання — модернізація самої Академії: більше відкритості, внутрішнього діалогу, сучасні підходи до керування і коор-

динації досліджень. Академія має бути не лише сильним науковим центром, а й гнучкою інституцією, здатною швидко реагувати на виклики.

Не менш важливе завдання — кадрове оновлення: підтримка молодих учених, збереження наукових шкіл, поглиблення співпраці з університетами, розвиток спільних лабораторій і створення зрозумілої професійної перспективи для науковців в Україні.

Окремий напрям — модернізація інфраструктури: оновлення обладнання, цифровізація досліджень, використання сучасних інструментів оброблювання даних і штучного інтелекту, підвищення енергоефективності установ.

Потрібно і далі посилювати міжнародну інтеграцію — участь у програмах ЄС, міжнародних консорціумах, розвиток партнерств і залучення зовнішніх ресурсів. Це ключова умова конкурентоспроможності української науки.

І нарешті — відкритість для суспільства. Йдеться про сучасні цифрові ресурси, системну комунікацію з громадськістю, популяризацію науки і посилення присутності Академії в публічному просторі.

Ці завдання відображені в нещодавно ухваленій Концепції розвитку НАН України до 2030 року. І тепер наше спільне завдання — зосередити максимум зусиль на її реалізації.

Низка нових завдань постає і у зв'язку з підписанням Президентом України 19 березня 2026 р. Закону України № 4794-IX, що вносить зміни до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Він спрямований на модернізацію дослідницької інфраструктури відповідно до стандартів ЄС, поліпшення управління науковим обладнанням та посилення підтримки молодих вчених. Президія НАН України вже розпочала підготовку плану заходів на виконання цього закону.

Насамкінець хочу щиро подякувати всім колективам наукових установ, кожному науковцю за вашу роботу, витримку і відданість справі. В умовах війни, обмежень і постійних викликів ви зберігаєте і розвиваєте українську науку, і це має надзвичайне значення для держави.

Окрема подяка нашим захисникам і захисницям, Збройним Силам України, завдяки яким ми маємо можливість працювати, досліджувати і будувати майбутнє.

Сьогодні українська наука вже є частиною стійкості держави. І наше завдання — зробити її одним із ключових чинників відновлення, розвитку і перемоги.

Ми маємо для цього все необхідне. І маємо зробити це разом.

Дякую за увагу!

Anatoly G. Zagorodny
National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7953-6726>

ACADEMY IN TIMES OF TESTING: RESULTS OF 2025 AND DEVELOPMENT PRIORITIES

Report at the session of the General Meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, April 23, 2026

Cite this article: Zagorodny A.G. Academy in times of testing: results of 2025 and development priorities (report at the session of the General Meeting of the NAS of Ukraine, April 23, 2026). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2026. (5): 9—17. <https://doi.org/10.15407/visn2026.05.009>